

Nobenega dvoma ni, da bo slikar Tomaž Gorjup prej ko slej začel v svojih slikah uveljavljati tudi celopostavno človeško figuro; s tem bo naj-

brž sklenil to svojo dolgoletno temo, močno osebno obarvan slikarski diskurz o človeku, diskurz, ki se je začel pri čevljih.

Franc Zalar

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Italijanski dvomesečnik *Uomini e libri*, ki se posveča predvsem literaturi in je dokaj široko odprt tudi svetu, namenja v zadnjem času precej pozornosti tudi Slovencem. V prejšnji številki je Arnaldo Bressan, ki nam je to možnost v reviji priboril, začel s pesnikom Cirilom Zlobcem predstavljati slovenske pisatelje; ti večinoma govorijo o literaturi in slovenstvu, kar naj bi v italijanski kulturni javnosti vsaj nekoliko utrdilo vednost o nas kot sosealnem evropskem narodu in o naši literaturi. Tokrat (v številki za sept. in okt.) se Bressan pogovarja s Tonetom Pavčkom. Iz tega pogovora povzemamo nekaj odstavkov:

A. Bressan: Ste zadovoljni s statusom pisatelja v narodu? Ali Slovenci kaj dajo na pisateljevo besedo, imajo poslušnost za pesniško metaforo?

T. Pavček: Iz zadovoljstva, kakršnegakoli, nad položajem v družbi ali v narodu ali od zadovoljstva kar tako, se počasi hira in odмира, piše pa gotovo ne. Sreča naša, da kakšnega velikega vzroka za kakršnokoli zadovoljstvo ni. Pisec v družbi, kot je slovenska, ki so jo pri življenju skozi stoletja ohranili pravzaprav pisci in knjige (in neke vrste pametna ter prilagodljiva bojevitost), ni ne plačan za svoje delo, kot bi zaslužil, in ne cenjen, kot bi se mu po zgodovinski tradiciji spodobilo. Oblast, za katero se je tudi sam odločno boril v vojni in revoluciji, mu sicer ne predpisuje, kaj naj počne, in od njega ne terja olepšavanja življenja, a pretirano se tudi ne trudi, da bi pisatelj vsaj tako živel od svojega dela, kot

jih toliko živi od nedela. Pisatelj, današnji slovenski, je zato nedeljski in večerni delavec, ki mora opravljati vsaj dva šihata, nekje, kjerkoli v službi, in potem še doma v tlaki besede, da ji ujame pravo mero in čisti zven, ki ga je sicer med Slovenci kaj malo čuti. Dandanašnji Slovenci ne dajo kaj dosti na nobeno besedo, tudi na pisateljevo ne, a resnici na ljubo, na kakšno drugo besedo in besedičenje pa še celo manj kot na pisateljevo. Besede so izgubile dober glas in na pisateljih je, da jim ga vrnejo. Tako bi lahko sčasoma ljudje spet imeli poslušnost za dobro primero in dajali zanjo, kot pravi mojster slovenske poezije Župančič, cekin.

A. Bressan: Utesnjenost jezikovne rabe slovenščine in morebiti okrnjene ambicije vaše pesniške besede?

T. Pavček: Položaj pisca malega naroda je vsekakor drugačen od pisatelja, ki pripada velikemu narodu, a pri tem tudi položaj slednjega ni veliko vreden. Morda se njegov glas sliši dlje in mogočneje, ker je pač glas velikega sklopa, a zato ta glas še ni čistejši, ne lepši, ne bolj človeški, ne bolj pesniški. Ne vem. Mislim, čutim, živim, pišem po slovensko. To izraziti je v kateremkoli jeziku moka in radost. In predvsem počenjš vse to zaradi sebe in iz sebe, pa vsaj v tem najbolj osnovnem in najbolj prvinskem utesnjenost jezikovne rabe ali majhnost jezika ni kaj hudo pomembna; pomembno je, da si, da beseda je, da pesem biva. Šele potem, dolgo potem, v nekem čisto drugem planu, pride majhna žalost, da lepoto, ki so jo ustvarili tudi slovenski pesniki, razume in doživlja v njeni pravi brezbriznosti tako malo ljudi. Odtod sila, ki nas žene k prevajanju, pa četudi

kdaj pa kdaj ostane od prave zarje samo sled njene sence.

*

Dvojna številka (15-16) varaždinskega časopisa Gesta je posvečena hrvaško-slovenskim etnološkim vzporednicam. Objavljenih je sedem razprav z dnevne delovnega srečanja hrvaških in slovenskih etnologov in folkloristov, ki so večinoma navajali nove podatke o vrsti osebnosti iz zgodovine ali pa so s sodobno metodologijo osvetljevali nekatere etnološke probleme in pojave starejšega datuma. Med prispevki sta objavljena tudi dva slovenska referata. Slavko Kremenšek piše o Matiju Murku in Antunu Radiću, ki sta oblikovala svoje poglede na etnološko znanost v okvirih svojega časa in za tisti čas. Kremenšek komentira, kako bi bilo nemogoče pričakovati, da bi njuni pogledi po sto letih predstavljali kaj več kot eno od prehodnih stopenj v razvoju etnološke znanosti. Kljub nekaterim razlikam v razumevanju predmeta etnološkega raziskovanja in metodologije, ki so bile značilne za Murkova in Radićeva prizadevanja, pa ta stopnja ni bila nič manj pomembna in prelomna. O teoretičnih in metodoloških zamislih Antuna Radića ter njihovem vplivu na etnološko delo na Hrvaškem piše Aleksandra Muraj, Marija Stanonik pa piše o Matiju Valjevcu kot književnem folkloristu. Valjevec bi si kot zbiratelj ljudskega blaga še iz svojih gimnazijskih let zaslužil objavo celotnega svojega opusa v knjigi ali v več knjigah. Šele potem bi, kot piše Stanonikova, mogli objektivno presoditi pomembnost njegovega dela in bi ga lahko brez pomisleka postavili v enakopraven položaj glede na njegovo jezikoslovno dejavnost. Za začetek bi bilo primerno, da bi objavili vsaj celotno bibliografijo njegovih objavljenih del s folklorističnega področja s tematskim kazalom. Značilno je sicer, da Valjvcu ni bilo kaj dosti do samega

besedila, pač pa je nenehno upošteval dejstvo, da gre za starodavno kulturno izročilo in za razmere, v katerih je nastajalo. Toda to je bilo povsem dovolj, da je s kar največjo skrbjo iskal in zbiral ljudske pesmi, katerih zakladnica bi ostala brez njega danes gotovo osiromašena.

Poleg drugih prispevkov, ki se ukvarjajo predvsem z raziskavami kulturnega izročila, povezanega z razvojem Varaždina in okolice, prinaša Gesta še nekaj izvirne literature in kritičnih ter informativnih prispevkov.

*

Josip Osti je za 218. številko beograjske Književne reči prevedel nekaj pesmi iz zbirke Iva Svetina *Bulbul*. Marija Mitrović piše v članku z naslovom *Sociološka raziskovanja slovenske književnosti* o knjigah Dimitrija Rupla *Besede in dejanja* ter *Poskusi z resničnostjo*. V prvi knjigi spremlja Rupel književnost od moderne, torej od trenutka, ko se je predvsem po zaslugi Cankarja in Murna ta književnost začela osvobajati »slovenskega kulturnega sindroma«, pa do — kot pravi avtor — »(post) modernizma«, oziroma praktično do naših dni, pri čemer je težišče te knjige vseeno na medvojnem obdobju. Že na začetku druge knjige pa postane jasno, piše Mitrovićeva, zakaj ta sodobni pisec avantgardne usmerjenosti tako zagrizeno presoja književno tradicijo. Prav to kritiko, to razumevanje tradicije, jemlje kot avantgardizem. Kipeče ideje so v tej knjigi kot tudi sicer v Ruplovih esejističnih in kritičkih delih zbrane »zmedeno«: časovne perspektive niso strogo ločene. Ob delih in dogodkih iz preteklosti se izvaja teoretično spoznanje sedanosti in se delajo aluzije na sedanost. Kot ilustracije se omenjajo dogajanja iz sedanje, naše, nam danes razpoznavne situacije, navajajo se »primeri« (primer neuspelega scenarija in silnih izgub ob filmu Dražgoška

bitka, afera, ki je ob tej priložnosti nastala v Viba filmu, ljubljanski televiziji, je med posameznimi »velikimi« režijskimi imeni tu vzeta kot primer za nezadostno upoštevanje enega od temeljev vsake umetnosti, to pa je po avtorjevem mnenju nasvet o razliki med umetnostjo in resničnostjo). Rupel porablja v vsakem trenutku in na različne načine svoja teoretična spoznanja in svoje vedenje o preteklosti za označevanje, za boljše razumevanje sedanosti, piše med drugim Marija Mitrović. Bogdan Kalafatović ocenjuje film Žika Pavlovića Vonj po telesu. V njem je Pavlović potrdil svojo že preverjeno sposobnost slikanja s pomočjo kontrastov: pokazal je izjemno sposobnost v kombiniranju tragičnega s komičnim, konkretnih psiholoških detajlov z ironičnimi poudarki.

*

V 219. številki Književne reči je objavljen razglas skupine Laibach. Skupaj s kronologijo Laibach Kunsta je objavljenih sedem besedil te skupine v prevodu Milana Djordjevića. Že znanim podatkom je v listu namenjena celotna stran z naslovom *Akcija v imenu ideje*. Milovan Danojlić objavlja svoj izstop iz Združenja književnikov Srbije, kar povezuje z usodo časopisa Književne novine. Na to temo se je razpisala tudi Biljana Jovanović, ki komentira, kako so posamezni novinarji pospremljali razprave okrog Književnih novin. V tej številki Književne reči je objavljen tudi »program skupnega programskega jedra za jezikovno umetniško področje«, čemur je dodan komentar o tem »kulturnem škandalu«, ki je mišljen kot vabilo uglednim književnim ustvarjalcem in znanstvenim delavcem, naj o jedrih kritično spregovorijo.

*

V oktobrski številki novosadskega Letopisa Matice srpske je uvodoma objavljen odlomek iz Rožančevega ro-

mana *Ljubezen*. V srbohrvaščino ga je prevedel Gojko Janjušević. *Preteklost sedanosti in sedanost preteklosti* je naslov prispevka mladega sociologa Milana Tripkovića, ki ga je napisal ob knjigi Milovana Mitrovića *Jugoslovanska predvojna sociologija*. Bistvo te knjige je po ocenjevalčevem mnenju v delu, kjer avtor proučuje pojav in razvoj sociologije na jugoslovanskih univerzah. Sociologija se je kot predmet prvič pojavila leta 1906 na pravni fakulteti v Zagrebu. Drugo institucionalizirano oporišče predvojne sociologije je bila pravna fakulteta v Beogradu, na kateri obstaja od leta 1935 stolica za sociologijo. Podobno je bilo z ljubljansko univerzo, kjer sta dominirala predstavnika tako imenovane katoliške sociologije (Ušeničnik, Gosar). Bogdan Kosanović piše o literarnem portretu Desanke Maksimovićeve, ki ga je skupaj z nekaj njenimi prevedenimi pesmimi objavila moskovska Literaturnaja gazeta. Desanka Maksimović je tudi plodna prevajalka iz ruščine v srbohrvaščino.

*

Omeniti moramo jubilejno 200. dvojno številko pariškega literarnega časopisa Magazine littéraire. Sklenila je sedemnajsto leto svojega izhajanja in ob tej priložnosti je nekaj podatkov o tej reviji iz prejšnjih let mogoče prebrati spod peresa direktorja Jeana-Clauda Fasquella, glavnega urednika Jeana-Jacquesa Brochiera in glavne tajnice Simone Arousove. Slavnostna številka je posvečena »krizi« družbenih ved. Dvanajst znanosti, tako imenovanih humanističnih ved, oziroma kritičnih pogledov nanje, je uvedenih z razmišljanjem o tem, kako gre na tem področju vse po zlu od neusklajenega delovanja raziskovalnih institucij in redčenja števila raziskovalcev do drobljenja znanja. Vendar pa ta kriza skriva v sebi globoke spremembe. Družbene

vede se ponovno odpirajo in se med sabo prepletajo. Treba je vztrajati pri novi delitvi znanja. V člankih se vrstijo analize te preobrazbe za vsako izmed družbenih ved posebej. Prispevali so jih najvidnejši raziskovalci in misleci. Dodani so še biografski in bibliografski podatki o osemdesetih najpomembnejših filozofih, zgodovinarjih, sociologih, politologih, moralistih, političnih ekonomistih, jezikoslovcih, semiologih, psihologih, teologih, časnikarjih, zdravnikih, etnologih in antropologih, skratka, nekakšen who's who raziskovalcev, ki kaj pomenijo v novejšem času na tem področju. Uvodni esej, ki ga je napisala Dominique Grisoni o tem, kako družbene vede niso sposobne dati koherentne vizije sveta, je ilustriran z detajlom zgovorne grafike Vladimira Veličkovića Preplah.

*

Pariška La Quinzaine prinaša v 403. številki zapis Jeana Lacosta *Vsakdanji*

Sartre. V njem predstavlja Sartrova *Pisma Castorju in nekaterim drugim*, zbirko, ki jih je v dveh zvezkih izdala Simone de Beauvoir, in *Casopis za moralo*, pregled filozofskih sestavkov, ki ga je izdala Arlette Elkaim — Sartre. Čeprav gre v pismih, naslovljenih na Castorja in nekatere druge, predvsem na Simone Jolivet, kakor piše Lacoste, že za marsikaj znanega, gre vendar obe zbirki jemati kot zlato jamo za Sartrove življenjepisce. Pisma segajo v obdobji od 1926 do 1939 in od 1940 do 1963. Pierre Pachet piše o knjigi esejev *Rimska erotična elegija*, ki jo je napisal Paul Veyne. Ta zgodovinar in sociolog se komparativno loteva literarne ustvarjalnosti Properca in drugih rimskih pesnikov v kontekstu časa in družbenih razmer. Iz poročila o podelitvi Nobelove nagrade za književnost Williamu Goldingu zvemo, da so se Francozi dokaj pozno seznanili z njim. Njegov *Gospodar muh* je na primer izšel v francoščini šele leta 1964.